

TETTSTEDSPAKKER

Et samarbeid om stedsutvikling på mindre tettsteder

1 Bakgrunn

Dette er en mal for å utforme en tettstedspakke som verktøy for attraktiv, inkluderende og klimavennlig tettstedsutvikling. Målet er å samordne areal-, transport- og sentrumsutvikling på en måte som bidrar til en helhetlig, framtidsrettet og bærekraftig stedsutvikling på mindre tettsteder og småbyer.

Malen har vært et grunnlag for utforming av tettstedspakkene tilknyttet forskningsprosjektet Tettstedpakker. Med bakgrunn i dette vil vi derfor argumentere for at tettstedspakker må inkludere tiltak for å redusere bilbasert mobilitet og bygge opp rundt grønn mobilitet, men også tiltak styrker utviklingen av inkluderende sentrum, fundert på de tre bærekraftdimensjonene; *miljø*, *økonomisk* og *sosial*, samt en sterkere fokus på sosiale bærekraftige utvikling, knyttet til tjenesteutvikling og møteplassutvikling.

Implikasjonen av dette bredere stedsutviklingsperspektivet er at flere av kommunens sektorer må være involvert (areal-, transport, helse- og sosial, utdanning, barn og unge, frivillighet og kultur) enn de er i byvekstavtalesamarbeidet. Det må også være en større tematisk bredde av virkemiddelaktører utenfor kommunen (fylkeskommunens folkehelsearbeid, kollektivtransport, vei, videregående skoler), statsforvalteren, etc, og en større bredde av aktører i næringsliv og sivilsamfunn. Ikke minst bør hele frivilligheten i sivilsamfunnet kobles på arbeidet. Målet er å utvikle såkalte tettstedspakker som fremmer samskaping og innovasjon for attraktiv, inkluderende og klimavennlig stedsutvikling.

Utfordringsbildet skal beskrive det aktuelle tettstedet og være den første delen av en pakke. Hensikten er å beskrive den lokale konteksten og gi føringer for hvordan tettstedspakken blir i de ulike tettstedene. Utfordringsbildet vil være forskjellig i de forskjellige tettstedene. Tettstedene kan også velge å ta tak i hele eller deler av utfordringsbildet.

Utfordringsbildet baseres på grunnundersøkelser. Grunnundersøkelser bør kartlegge dagens situasjon for de ulike temaene og er utgangspunktet for utfordringsbildet. Når utfordringsbildet beskrives diskuteres dagens situasjon sett fra forskerens perspektiv basert på grunnundersøkelsene og diskusjoner med partnerne i prosjektet.

Utfordringsbildet kan utarbeides av kommunen med hjelp av fylkeskommunen (og evt. en konsulent). Utfordringsbildet utarbeides ut ifra de temaene som har utkrySTALLISERT seg som viktige:

- Trafikk i sentrumsområdet
- Handel og liv i sentrum
- Bolig og fritidsbolig
- Velferd; inkludering og samarbeid

Utfordringsbildet oppsummeres som tydelige utfordringer eller problemstillinger som tettstedpakken skal adressere eller bidra til å adressere gjennom tiltak. Disse kan være overordnet og strategiske eller konkrete ting som må gjennomføres, bygges, osv.

Hvis en utfordring vil kreve både kortsiktige og langsiktige tiltak kan det pekes frem mot neste revidering og kunnskapsbehov som skal utvikles i pakkeperioden. Er det utredninger som må gjøre eller noe man ser allerede nå bør følges opp.

Utfordringsbildet bør følge pakken og bør oppdateres når en tettstedpakke skal revideres. Dette kan basertes på resultatene og det som måles gjennom indikatorene.

Som en del av utforming av mulighetsrommet gjennomgå eksisterende planer og tiltak for å identifisere elementer og styrker en tettstedpakke kan bygge på og videreføre (se Tabell 1). Målet er å oppsummere viktige planer, vedtak. Videre å få en oversikt over kommunenes strategier, gjennomførte og planlagte tiltak, samt innspill til innretning av tiltak.

Tabell 1: Oversikt over eksisterende planer og tiltak

	Kommunale strategier (brun tekst er hjelpetekst med relevante planer)	Planlagte tiltak	Tiltak aktuelle for pakke
Handel og liv i sentrum	<i>Kommuneplanen (KPA/KPS) Sentrumsplan (kommunedelplan) Temaplaner Utbyggingsavtaler</i>		
Trafikk i sentrumsområdet	<i>Kommuneplanen (KPA/KPS) Sentrumsplan (kommunedelplan) Temaplaner</i>		
Bolig og fritidsbolig	<i>Kommuneplanen (KPA/KPS) Sentrumsplan (kommunedelplan) Bolighandlingsplan/utbyggingsplan eller andre temaplaner Utbyggingsavtaler</i>		
Velferd, inkludering og samarbeid	<i>Kommuneplanen (KPA/KPS)</i>		

En pakke Det er i alle fall tre hovedformer for organisering.

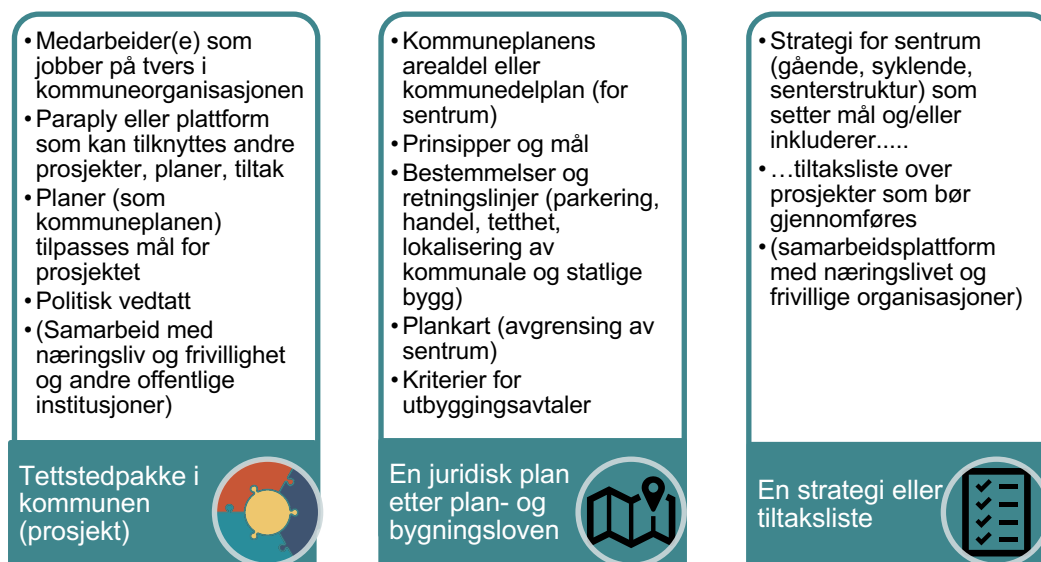
- Prosjektorganisert tettstedpakke i kommunen
- En juridisk plan etter plan- og bygningsloven
- En strategi eller tiltaksliste

En prosjektorganisert tettstedpakke i kommunen ligner mest på en bypakke eller en byvekstavgift. Byvekstavtalene er en spissing av bypakkene og setter både kortsiktige og langsiktige mål. De fordeler ansvarsområder og oppgaver. De er skrevet under av alle de deltakende partene. Forpliktelse av tettstedspakker kan likevel foregå på forskjellige måter basert på de behovene tettstedet har eller hvordan kommunens planregime er rigget/bygget opp.

Den første løsningen med en prosjektorganisert tettstedpakke kan ta mye lærdom fra bypakkene og byvekstavtalene, men står likevel friere fordi det ikke er knyttet bompenger til prosjektene, og kan dermed fokusere på spekter av mål og tiltak basert på de fire temaområdene.

De to siste løsningene (se figuren under) er mindre tydelig som pakke, men kan likevel være gode løsninger for å oppnå det samme. Det ene er å lage en juridisk plan. Denne vil sette rammer for utviklingen, men vil være mest aktuell hvis tettstedspakken har fokus på fysiske tiltak. Den siste løsningen er å lage en strategi eller tiltaksliste over fysiske og ikke fysiske tiltak. For at disse to siste løsningene skal fungere må de følges opp med en gruppe som følger opp gjennomføring.

Indikatorer er i utgangspunktet viktig for en pakke. Dette punktet dreier seg om hvilke mål man setter seg og hva man oppnår over tid. Indikatorer kan knyttes til alle de tre hovedformene for organisering.

Figur 1: Alternativer for utforming av pakker

For tettstedspakkeprosjektet vil vi anbefale at det lages en prosjektorganisert tettstedspakke i kommunen men det er mulig med en av de andre løsningene alt etter hva slags ressurser kommunen har og hva som er mest hensiktsmessig for den enkelte kommune.

Vi vil argumentere for det første alternativet, en prosjektorganisert tettstedspakke, som ligner mest på byvekstavtalemодellen. Byvekstavtalene er et flernivåssamarbeid hvor mobilitetsaktører fra nasjonal nivå, regionalt nivå og kommunalt nivå deltar (SVV, Jernbaneverket, fylkeskommune, kjerneby og omegnskommuner). I tillegg har byvekstavtalene inkludert arealdimensjonen, slik at Statsforvalteren også er med, for å representere KMD. Byvekstavtalene legger nullvekstmålet til grunn, og inneholder kortsiktige og langsiktige tiltak for å nå dette. Den siste generasjonen byvekstavtaler legger også de regionale areal- og transportplanene til grunn for arealtiltakene i avtalen. Avtalen forhandles frem av alle aktørene, og fordeler ansvarsområder, tiltak og finansiering for å nå nullvekstmålet i avtaleområdet. Avtalen er politisk bindende og signeres av alle parter.

Grunnen til at vi anbefaler en liknende pakke for mindre byer og tettsteder, er at den inkluderer partnere utenfor kommunen. Mens kommunale planer og strategier først og fremst forplikter kommunen selv, og aktører i lokalsamfunnet, så er pakkepolitikken utviklet for å forplikte virkemiddelaktører på alle forvaltningsnivåer – både nasjonalt nivå, regionalt nivå og lokalt nivå. Som vi har vist tidligere i dette notatet, er utfordringene for disse stedene også at det er mangel på koordinering mellom kommunene og omegnskommunene (regionalt perspektiv) og mangel på koordinert

innsats hos det øvrige virkemiddelapparatet (SVV, Jernbaneverket, Statsforvalter, fylkeskommunen). Viktige argumenter for «pakkemodell» er:

- Pakker bidrar til å koordinere virkemiddelbruken i et område – bidrar til mer helhetlig innsats
- Ser tiltak i sammenheng – stimulerer sammenhengstenkning (reducerer sektortenkning)
- Forplikter offentlige myndigheter til å vite om hva den andre gjør, og koordinere sin virkemiddelbruk
- Forplikter offentlige myndigheter til å gjennomføre prosjekter som er viktig for andre
- Skaper samhandlingsarenaer: på tvers av forvaltningsnivåer, på tvers av sektorer, faglig-politisk, fungerer ofte som lærende og holdningsskapende arenaer som bidrar til gjennomføring
- Skaper holdningsendringer i lokal arealpolitikk (motvirker by- og tettstedsspredning)
- Skaper større aksept for at behovet for investeringer og tiltak er størst i (region)sentre, og tilflyter omegnskommunene
- Tettstedspakker kan ha større fokus på sosial bærekraft enn byvekstavtalene har: kan inkludere lokalsamfunnsbyggende tiltak, møteplassutvikling
- Kan være en katalysator for å gjennomføre kommunens eksisterende strategier og tiltak

Tre punkter er viktige i arbeidet med å lage en helhetlig pakke. Det er viktig å avklare prosess, møteplass(er), hva slags avtaler som skal gjøres og hvordan det kan følges opp. Se figuren under

Tettstedspakkeprosess	Møteplasser	Oppfølging
• hvor den skal vedtas (kommune, fylkeskommune) • omforent visjon og mål • forhandler om innhold og vedtak for de fire tema områdene • tiltak (inkludert ansvar)	• må dekke møtepunkt innad i kommunen, mellom forvaltningsnivåene og mellom innbyggere, organisasjoner og næringsliv • tverrsektoriell styringsgruppe • tverrsektoriell arbeidsgruppe (kan inkludere næringsliv og frivillinghet) • ett eller flere møtepunkt • regelmessighet	• indikatorer og innsamling av data til disse gjennom formelle og systematiske kanaler • samskaping og samarbeidsordninger innad i kommunen, mellom forvaltningsnivåene og sammen med innbyggere, organisasjoner og næringsliv • avtaler for gjennomføring av pakken • eksterne finansieringskilder • fast koordinator i kommunen eller fylkeskommunen

Figur 2: Organisering av videre arbeid med en pakke

2 Mal for tettstedspakke

Dette kapitlet er en mal for hva tettstedspakkene skal vurderes å inneholde. Se tettpakken Bø/Midt-Telemark for eksempel på pakker utviklet gjennom Tettstedsprosjektet.

2.1 Bakgrunn

2.1.1 Om tettstedet

En kort presentasjon av tettstedet inkludert noen konteksttall som innbyggertall, o.l.

2.1.2 Tettstedpakke for klimavennlig, inkluderende og attraktiv stedsutvikling

Helhetlig stedsutvikling forutsetter en samordnet innsats fra mange aktører. Dette er særlig viktig om stedsutviklingen skal gå i en klimavennlig og bærekraftig retning. Hensikten med en tettstedpakke er å oppnå en bedre koordinering mellom ulike aktører, og med en forpliktelse til å bidra med egne virkemidler for å realisere tettstedpakkens overordnede mål og tilhørende delmål

Pakken skal bidra til å

- etablere kunnskapsgrunnlag til pågående planarbeid og politiske diskusjoner
- se kommunens sentrumsutfordringer i sammenheng
- koble sammen politiske vedtak og vedtatte tiltak innenfor ulike områder
- opprette faste møtepunkter med andre nivå og andre aktører

Gjennom pakken legges det opp til samarbeid med andre nivåer (fylke og stat) for

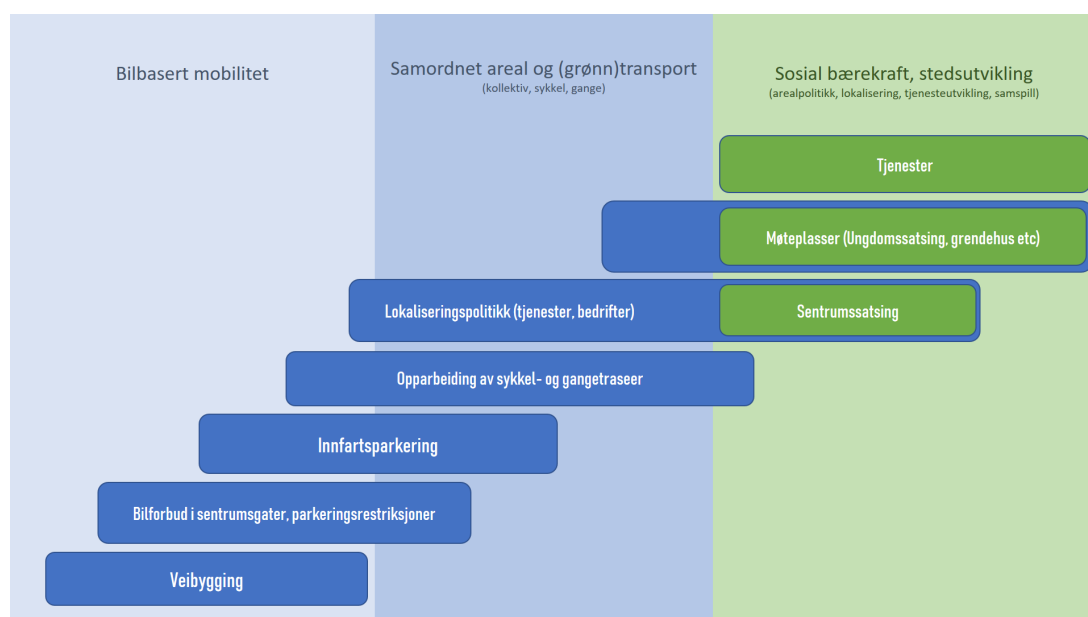
- en bedre forhandlingsposisjon og dialog med nasjonale, offentlige aktører som for eksempel Statens vegvesen
- å finne en samarbeidsarena eller fora som samles med faste intervaller noen ganger per år, som bør lede til forpliktende elementer i etterkant
- å muliggjøre samarbeid mellom jernbanedriver, Bane Nord, Statens Vegvesen, Fylkesmannen og kommune og næring som kan gi raskere prosesser på de prosjektene kommunen har vedtatt
- å inkludere brukergrupper som grendeutvalg, velforeninger, eldreråd og ungdomsråd

Sosial bærekraft er et aspekt som hittil har fått lite oppmerksomhet i andre bypakker og byvekstavtaler. En tettstedpakke har et bredere fokus og skal bidra til mer inkluderende stedsutvikling. Sosial bærekraft er derfor en viktig del av en slik pakke, i samspill med helhetlig areal- og transportutvikling som kjent fra bypakker og byvekstavtaler. Pakkestrukturen som er foreslått gjennom forskningsprosjektet har derfor et innsatsområde kalt 'Velferd, inkludering og samarbeid' som spesielt fremhever dette. Dette krever samarbeid og kommunikasjon mellom ulike lokale instanser og aktører, samt mellom kommunen og dens innbyggere. Videre er det viktig å fokusere på i hvilken grad ulike grupper av befolkningen er ivaretatt og opplevelsen av tettstedet som et sted å bo, vokse opp og leve i. Å bygge opp under og realisere dette bredere stedsutviklingsperspektivet fordrer at en bred involvering av mange av kommunens tjenesteområder som areal-, transport, helse- og sosial, utdanning, barn og unge,

frivillighet og kultur. Det krever også samarbeid og innsats for aktører utenfor kommunen for eksempel fra fylkeskommunen når det gjelder folkehelsearbeid, kollektivtransport, vei og videregående skoler og fra statsforvalteren og andre statlige aktører. Det krever i tillegg at en større bredde av aktører i næringsliv og sivilsamfunn deltar. Ikke minst bør hele frivilligheten i sivilsamfunnet kobles på arbeidet.

Basert på figuren under foreslår vi at tettstedspakkene bør omfatte hele spekteret av problemstillinger fra bilbasert mobilitet til sosial bærekraft og stedsutvikling. Dette innebærer å følge opp statlige forventninger til planleggingen og at kommunene legger til rette for følgende:

- Høy arealutnyttelse i sentrumsområdet gjennom fortetting og transformasjon med kvalitet i omgivelsene, med vekt på arkitektur, byrom, kulturmiljøer, grønnstruktur og andre miljøverdier. Lokalisering av boliger, service, handel og andre arbeidsplass- og besøksintensive virksomheter vurderes i sammenheng med sentrum.
- Utbygging av et godt samferdselsnett.
- Sykling og gange blant annet gjennom trygge skoleveier, gjennom å planlegge for gange og sykling fra sentrum og ut til friluftslivsområder, og gjennom transportløsninger for grupper som er mindre mobile
- En aktiv og helhetlig tilnærming til utvikling av aldersvennlige kommuner.

Figur 3: Fra pakker som omfatter bilbasert mobilitet til sosial bærekraft og stedsutvikling.

Basert på nasjonale og regionale forventninger og mål er det viktig å utarbeide en tettstedpakke som kan bidra til å svare ut det som er forventet fra staten sin side. Bygget på de gjeldende forventningene vil dette være **å skape et sosialt bærekraftig samfunn og et tettsted der det er godt å bo og leve**. Dette innebærer også å støtte opp om bærekraftsmålene.

2.1.3 Arbeid med å utforme en tettstedpakke

Tettstedpakken er utarbeidet gjennom forskningsprosjektet *Tettstedpakker for attraktiv, inkluderende og klimavennlig stedsutvikling* ([Prosjekt: Tettstedspakker - Transportøkonomisk institutt \(toi.no\)](#)) 2018-2021. Målet med prosjektet var å utarbeide en metodikk for å

utvikle tettstedpakker. Tettstedene Geilo ved Hol kommune, Sortland kommune, Stryn kommune og Bø ved Midt-Telemark kommune var samarbeidspartner og case sammen med tilhørende fylkeskommuner. Gjennom prosjektet ble det utviklet en tettstedpakke for alle fire tettsteder.

Tettstedpakken er basert på en rekke undersøkelser som har hatt som mål å beskrive nåværende situasjon med styrker og svakheter for å etablere et utfordringsbilde strukturert rundt fire temaområder: trafikk i sentrum, handel og service, boliger og fritidsboliger, velferd, inkludering og samarbeid. Det ble blant annet utarbeidet et notat om areal-, transport- og sentrumsutvikling som oppsummerte sentrale karakteristika og veivalg. Basert på disse undersøkelsene er mulighetsrommet beskrevet med konkrete tiltak fra strategisk til operasjonelt nivå.

Basert på undersøkelsene har vi definert hvordan en tettstedspakke bør utformes som vist i figuren under. Den er tenkt bestående av et omforent mål og visjon som viser hva man skal med pakken og hvor man vil, samt tre hoveddeler:

- beskrivelse av utfordringer og mulighetsrom
- beskrivelse av organisering av tettstedpakken
- beskrivelse av tiltak og indikatorer for å følge utviklingen og resultater
-

Figur 4: Innhold i tettstedspakke

2.2 Utfordringsbilde og mulighetsrom

I dette kapitlet beskrives utfordringsbildet og mulighetsrommet til tettstedet for hvert utvalgte temaområde. Beskrivelsene baseres på funn fra grunnundersøkelsene. Det er viktig at alle punktene som oppsummeres i utfordringsbildet og mulighetsrommet er beskrevet i teksten med referanse til undersøkelsene.

2.2.1 Utfordringsbilde

Beskrivelse av utfordringsbildet:

- Trafikk i sentrumsområdet
- Handel og liv i sentrum
- Velferd; inkludering og samarbeid

2.3 Tiltak og indikatorer

Dette kapitlet legger frem forslag til overordnet mål for tettstedpakken. Videre forslag til hva pakken skal oppnå på langsikt innenfor hvert temaområde, med tilhørende delmål og forslag til tiltak.

2.3.1 Overordnet mål

På bakgrunn av utfordringsbildet – forslå hvordan definere overordnet mål. Utgangspunktet for å definere overordnet mål er hvordan tettstedet kan bidra til utvikling av klimavennlige, attraktive og inkluderende tettsteder. Basert på nasjonale og regionale forventninger og mål om å skape et sosialt bærekraftig samfunn kan en tettstedpakke bidra et tettsted der det er godt å bo og leve som støtter opp om bærekraftsmålene.

Eksempel er på overordnet mål uten nullvekstmålet:

Målet med tettstedspakke xx er å skape et sosialt bærekraftig samfunn og et tettsted i vekst der det er godt å bo og leve for alle.

Eksempel er på overordnet mål med nullvekstmålet:

Målet med tettstedspakke xx er å skape et sosialt bærekraftig samfunn og et tettsted i vekst der det er godt å bo og leve uten vekst i den private biltrafikken i sentrum.

Det er viktig å forankre målet for tettstedspakken hos alle som deltar. For hver pakkeperiode bør målet diskuteres og eventuelt justeres.

For hvert temaområde er det definert sentrale spørsmål. Delmålene er basert på de sentrale spørsmålene. Tiltakene som listes opp i tabellene gjelder for pakkeperioden som bør være fire år (samme som kommuneplanen eller planstrategien). Antall tiltak per tema bør begrenses og holdes på et gjennomførbart nivå. For mer langsiktige mål eller særlig ambisiøse intensjoner kan et første tiltak være å utarbeide kunnskapsgrunnlag, sette i gang et strategi-/utredningsarbeid, o.l. Tiltakene kan være en blanding av tiltak som er allerede er vedtatt og nye tiltak for å knytte pakken opp mot pågående arbeid. For pakkene fra Tettstedspakkeprosjektet er tiltakene et svar til eller resultat av det som kom frem via forskningsprosjektet, og de bør derfor være utgangspunktet for diskusjonene. Samtidig bør det gjennomføres en prosess innad i kommunen for å videreutvikle og eventuelt finne flere tiltakene.

I pakkeperioden er det viktig med videre kunnskapsbygging. Derfor bør alle temaområdene ha et tiltak som går på å etablere og/eller videreutvikle kunnskapsgrunnlag, for eksempel for trafikk i sentrumsområdet.

- Fortsette med å samle inn data til indikatorer (det er indikert under hvert temaområde hvilke data som trengs) og vurder om det er flere indikatorer som bør inkluderes samlet sett en gang per periode.
- Lage et undersøkelsesopplegg gjennom '[Bedre kommune](#)' dersom kommunen allerede deltar og betaler for undersøkelser. For *Trafikk i sentrumsområdet* bør undersøkelsene bør omfatte reisevaner for å kunne følge utvikling og endringer over tid.

Indikatorene tar utgangspunkt i datasett som allerede finnes og er tilgjengelige for bruk. Disse foreslås som hovedindikatorer. Det foreslås også noen tilleggsindikatorer der datakildene ikke er enkelt tilgjengelige eller det må samles inn data. Dette dokumentet inneholder til sammen 22 forslag til indikatorer som kan brukes til å følge med på

måloppnåelse i arbeidet. Kommunen må selv plukke de indikatorene som har størst lokal relevans. Det vises til egen indikatormanual for mer informasjon om de enkelte indikatorene og hvordan de er vurdert.

2.3.2 Temaområde 1: Trafikk i sentrumsområdet

Under er noen eksempler på hva som kan være langsiktige mål, delmål, tiltak og indikatorer. Disse er basert på funnene i tettstedspakkeprosjektet, men må tilpasses den lokale konteksten og det lokale utfordringsbildet.

På lang sikt skal tettstedpakken oppnå:

- Et solid og oppdatert kunnskapsgrunnlag for trafikk i sentrumsområdet
- En oversikt over hvordan reisevanene utvikler seg over tid for å sette inn best mulig tiltak
- At flere lar bilen stå (litt oftere) og heller sykler og går til og i sentrum for bedre folkehelse og dempe konflikten knyttet til sykkeltiltak
- Et kollektivtilbud som dekker behov til besøkende, eldre og unge og de som lever uten bil
- En aktiv parkeringspolitikk for sentrum

Tiltak i pakkeperioden (på kort sikt)

Delmål basert på sentrale spørsmål	Tiltak i pakkeperioden	Innhold i tiltak	Finansiering (behov og kilder)
Få godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag for trafikk i sentrumsområdet	Vurdere kunnskapsbehov	- lage en oversikt over data og analyser - diskutere utredningsbehov i perioden - lage en oversikt over finansieringskilder (interne og eksterne)	Behov for finansiering og spleiselag for datainnsamling og analyser avklares mellom partene. Det søkes om eksterne midler der det er mulig.
Få bedre kunnskap om reisevaner for trafikken i sentrumsområdet over tid	Utvikle en indikator for reisevaner	Sammenstille: - ÅDT fra slynger SVV legger ut - registrering av parkering - reisevanespørsmål inkluderes i spørreundersøkelse fra bedrekommune.no - tellinger av gående og syklende - undersøkelser av reisevaner til jobb og skole i forbindelse med kampanjer - vurdere å gjennomføre flere videotellinger av kjørende dersom resultat fra pilot anbefaler gjentakelse	- slynger bør finansieres av SVV, plassering diskuteres i arbeidsgruppa - registrering av parkering bør gjøres av kommunen - spørreundersøkelse finansieres gjennom bedrekommune.no deltakelse - tellinger av gående og syklende må avklares - undersøkelser i forbindelse med kampanjer søkes gjennomført som del av kampanjen

Indikatorer for trafikk i sentrumsområdet

Hovedindikatorer:

Indikator	Kilde
T1: Biltrafikk gjennom sentrum (ÅDT)	Trafikkdata.no
T2: Sykkeltrafikk gjennom sentrum (ÅDT)	Trafikkdata.no
T3: Andel av kommunale veger tilrettelagt for sykkel	KOSTRA

Tilleggsindikatorer:

Indikator	Kilde
Reisevaner gange, sykkel, kollektiv, bil	Oppdrag, SVV
Andel gjennomgangstrafikk	Kartlegging
Andel sykkelreiser	Kartlegging
Inn- og utpendling	SSB
Andel kollektive arbeids- og fritidsreiser	Busselskap, FK
Dekning sentrumsparkering	Kartlegging
Tal trafikkulykker	SVV
Opplevd trygghet i trafikken	Barnetråkk, eldretråkk, folketråkk
Andel el-biler	Kartlegging
Luftkvalitet	NILU

2.3.3 Temaområde 2: Handel og liv i sentrum

Under er noen eksempler på hva som kan være langsiktige mål, delmål, tiltak og indikatorer. Disse er basert på funnene i tettstedspakkeprosjektet, men må tilpasses den lokale konteksten og det lokale utfordringsbildet.

På lang sikt skal tettstedpakken oppnå:

- Godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag for handel og liv i sentrum
- Riktig avgrensning av sentrum
- Legge til rette for handel og arbeidsplasser i sentrum
- Oversikt over eksisterende bygg i sentrum for å styrke sentrumutviklingen (f.eks. kontorfellesskap for hjemmekontor, gründervirksomhet og kunstnerfellesskap)
- Bedre koordinering og samarbeid i sentrum (se også temaområde 4)

Tiltak i pakkeperioden

Delmål basert på sentrale spørsmål	Tiltak i pakkeperioden	Innhold i tiltak	Finansiering (behov og kilder)
Ha godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag for handel og liv i sentrum	Vurdere kunnskapsbehov	- lage en oversikt over data og analyser - diskutere utredningsbehov i perioden - lage en oversikt over finansieringskilder (interne og eksterne) - se på utvikling med utgangspunkt i sentrumsavgrensning	Behov for finansiering og spleiselag for datainnsamling og analyser avklares mellom partene. Det søkes om eksterne midler der det er mulig.

Indikatorer for trafikk i sentrumsområdet

Hovedindikatorer:

Indikator	Kilde
H1: Grønne areal i tettstedet	Statistikkbanken 10810
H2: Omsetning per innbygger i detaljhandel	Statistikkbanken 05361
H3: Tall på tilsatte i handel og service	Kartløsning SSB
H4: Andel som jobber i sentrum	SSB
H5: Norsk kulturindeks	Kulturindeks.no
H6: Bruk av kulturtilbud	Kulturindeks.no
H7: Besøksstall i kulturhuset	Årsmelding

Tilleggsindikatorer:

Indikator	Kilde
Opplevd trivsel i sentrum	Oppdrag
Bruk av lekeplasser, nærmiljøanlegg og idrettsanlegg	Barnetråkk, kartlegging, anleggsregister
Bruk av byrom/møteplasser	Barnetråkk, folketråkk, oppdrag
Kjøpekraft (velferdsnivå)	SSB
Tomme forretningslokaler	Oppdrag
Arbeidsplassutvikling i sentrum	Oppdrag
Tall på serveringssteder	Kartlegging

2.3.4 Temaområde 3: Bolig og fritidsbolig

Under er noen eksempler på hva som kan være langsiktige mål, delmål, tiltak og indikatorer. Disse er basert på funnene i tettstedspakkeprosjektet, men må tilpasses den lokale konteksten og det lokale utfordringsbildet.

På lang sikt skal tettstedpakken oppnå:

- Godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag for bolig og fritidsbolig
- Bærekraftig boligpolitikk
- Gode boliger og fortetting i sentrum
- Oversikt over virkemidler for å stimulere til mer boligbygging (generelt og i sentrum)

Tiltak i pakkeperioden

Delmål basert på sentrale spørsmål	Tiltak i pakkeperioden	Innhold i tiltak	Finansiering (behov og kilder)
Ha godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag for bolig og fritidsbolig	Vurdere kunnskapsbehov	- lage en oversikt over data og analyser - diskutere utredningsbehov i perioden - lage en oversikt over finansieringskilder (interne og eksterne)	Behov for finansiering og spleiselag for datainnsamling og analyser avklares mellom partene. Det søkes om eksterne midler der det er mulig.

Indikatorer for bolig og fritidsbolig

Hovedindikatorer:

Indikator	Kilde
B1: Befolkning etter kjønn og alder	Statistikkbanken 04362
B2: Andel eldre over 70/80 år	Kartløsning SSB
B3: Bosatte pr. km ² tettsted	SSB
B4: Boligtype	Statistikkbanken 11508
B5: Tetthet av boliger	Kartløsning SSB
B6: Tetthet av fritidsboliger	Kartløsning SSB

Tilleggsindikatorer:

Indikator	Kilde
Beboere per husstand etter bygningstype	Statistikkbanken 11509
Andel aldersvennlige boliger	Kartlegging, metode Husbanken?
Bostedsattraktivitet	Oppdrag

Boligbehov/ -preferanser	Oppdrag
Andel tomme hus i sentrum (ikke bebodde boliger og fritidshus)	Kommunen, oppdrag
Tall på tilgjengelige sentrumsboliger	Kommunen, SSB
Flyttemønster	SSB

2.3.5 Temaområde 4: Velferd; inkludering og samarbeid

Under er noen eksempler på hva som kan være langsiktige mål, delmål, tiltak og indikatorer. Disse er basert på funnene i tettstedspakkeprosjektet, men må tilpasses den lokale konteksten og det lokale utfordringsbildet.

På lang sikt skal tettstedpakken oppnå:

- Godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag for velferd, inkludering og samarbeid
- Forankring til kommuneplanen, kommunedelplaner, temaplaner og arealstrategi både politisk og tverrsektorielt i kommunens organisasjon
- Godt samarbeid og samskaping mellom kommune, næringsliv, frivilligheten og andre aktører
- God dialog med innbyggerne og god medvirkning og samskaping
- God kobling mellom folkehelse og stedsutvikling
- Samarbeid og forpliktelse mellom private og offentlige organisasjoner på tvers av i nivå i pakkelsen

Tiltak i pakkeperioden

Delmål basert på sentrale spørsmål	Tiltak i pakkeperioden	Innhold i tiltak	Finansiering (behov og kilder)	Indikator Henvise til eksisterende eller foreslå ny
Ha godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag for velferd, inkludering og samarbeid	Vurdere kunnskapsbehov	- lage en oversikt over data og analyser - diskutere utredningsbehov i perioden - lage en oversikt over finansieringskilder (interne og eksterne)	Behov for finansiering og spleiselag for datainnsamling og analyser avklares mellom partene. Det søkes om eksterne midler der det er mulig.	Ingen

Indikatorer for velferd, inkludering og samarbeid

Hovedindikatorer:

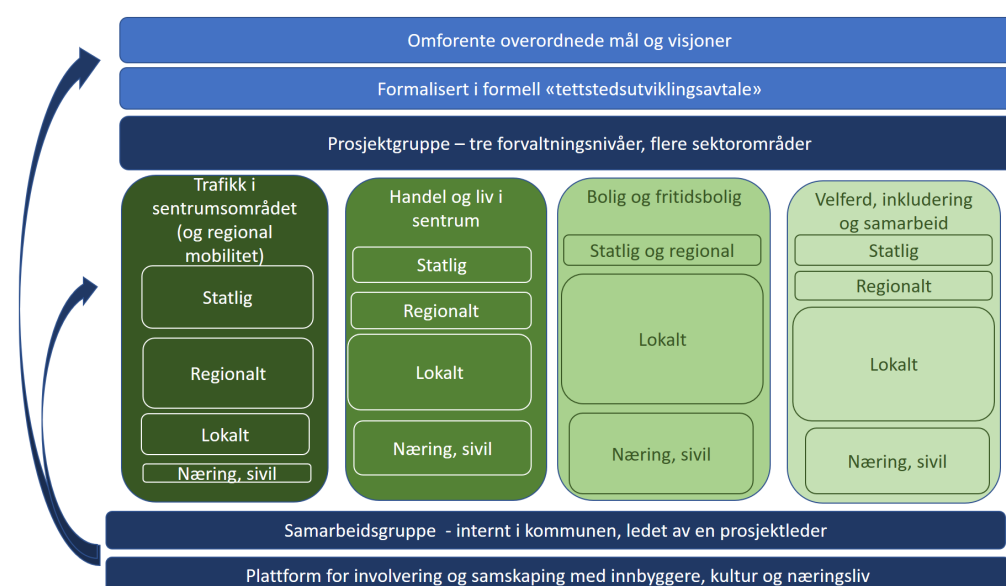
Indikator	Kilde
V1: Andel unge som er med i organisert fritidstilbud	Ungdata
V2: Andel unge som ikke er fornøyd med tilbudet på møtepunkt	Ungdata
V3: Områder barn opplever som negative/positive	Ungforsk
V4: Identitet og optimisme i kommune/næringsliv	Barnetråkk
V5: Tillit til kommunalt styre	Tillitsundersøking
V6: Holdninger til tettstedutvikling	KS/KF bedrekommune.no

Tilleggsindikatorer:

Indikator	Kilde
Utdanningsnivå i befolkninga	SSB
Andel unge som er trygge i nærområdet sitt (Indikatoren er tatt ut av ungdataber rapportene fra 2020)	Ungdata

2.4 Organisering

Prinsippet for organisering og hvordan ansvarsforholdet er for de ulike temaområdene i tettstedspakken er vist i figuren under.

Figur 5: Prinsipper for organisering av tettstedspakken.

Avhengig av organisering av og arbeidsform for tettstedspakken vil det kunne være behov for:

- Styringsgruppe med et klart mandat
- Arbeidsgruppe
- Prosjektgruppe
- Prosjektleder/stilling i kommunen med fast ansvar
- Intensjonsavtale

En organiserings- og samarbeidsform kan være en prosjektstyrt tettstedpakke med en rulling etter 3-4 år. Etter dette må det vurderes hvordan tettstedspakken skal videreføres, for eksempel som et selvstendig prosjekt eller på linja i organisasjonen.

En prosjektorganisert tettstedspakke kan bidra til

-   koordinere virkemiddelbruken i et område for en mer helhetlig innsats
-   se tiltak i sammenheng og stimulere helhetlig tenkning (fremfor sektortenkning)
-   forplikte offentlige myndigheter til   vite om hva den andre gjør, og koordinere sin virkemiddelbruk
-   forplikte offentlige myndigheter til   gjennomføre prosjekter som er viktig for andre

- å skape samhandlingsarenaer på tvers av forvaltningsnivåer, på tvers av sektorer, faglig-politisk, fungerer ofte som lærende og holdningsskapende arenaer som bidrar til gjennomføring
- å rette fokus mot sosial bærekraft og inkludere lokalsamfunnsbyggende tiltak og møteplassutvikling
- å være en katalysator for å gjennomføre kommunens eksisterende strategier og tiltak

En formell organisering er viktig for at kommunen skal arbeide på en annen måte enn de pleier, og få til et mer systematisk samarbeid med andre virkemiddelaktører, lokalsamfunnet og internt.

Oppsett for en prosjektorganisert tettstedpakke	
Prosjekteier	Kommunestyret
Prosjektansvarlig	Rådmann
Prosjektleder	• Administrativt ansatt fra kommunen/fylkeskommunen med fast ansvar • En prosjektgruppe som har ansvar for den daglige driften av tettstedpakken.
Prosjektgruppe	De samme som representerer kommunen i arbeidsgruppen
Styringsgruppe bestående av representanter fra hver av partene og med et klart mandat.	Styringsgruppen ledes av ordfører og det anbefales at opposisjonen deltar for bred politisk forankring av arbeidet. Det er viktig at styringsgruppen ikke blir for tung innenfor et fagfelt, f.eks. samferdsel, men representerer bredden i en tettstedpakke for helhetlig stedsutvikling. Andre relevante aktører inkluderer for eksempel: • rådmann • kommunalsjef teknisk • sjef/leder for kultur, oppvekst, mv. • miljøverndirektør Statsforvalteren • leder av hovedutvalg for samferdsel i fylkeskommunen • samferdselssjef fylkeskommune • avdelingsdirektør Statens vegvesen, Vegavdeling • seksjonssjef Regional samhandling Jernbanedirektoratet • Nasjonalparklandsby og -kommune • Statens natur oppsyn • Miljødirektoratet • ...
Arbeidsgruppe hvor partene bidrar med arbeidsinnsats innenfor sine fagfelt	For å involvere flere næringslivsaktører og frivillige i prosjektet kan det opprettes ad-hoc-grupper innenfor de ulike arbeidspakkene. Mulig sammensetning er prosjektleder (leder), prosjektsjef Bane NOR, rådgiver fylkeskommune, rådgiver Statens vegvesen, Statsforvalteren, fagrådgivere kommune inkl. folkehelsekoordinator, planlegger kommune, representant fra næringslivet, samt andre relevante aktører. Det bør også diskuteres om en eventuell gårdeierforening bør være med i arbeidsgruppen.

Figur 6: Oppsett for en prosjektorganisert pakke

Samarbeidsavtale/intensjonsavtale

Det er videre viktig at pakken forankres. Dette må gjøres ut ifra hva som hensiktsmessig for den lokale konteksten, for eksempel:

- Politiske vedtak kommune, fylkeskommune eller andre
- Samarbeidsfora med andre aktører

- Samarbeids-/intensjonsavtale
- En samarbeids/intensjonsavtale kan/bør etableres mellom kommunen, fylkeskommunen, Statens vegvesen, og andre relevante aktører lokalt/regionalt.

Gjennom samarbeidet skal partene bidra til å sikre god dialog og godt samarbeid. Partene har sammen ansvar for å følge opp målsettinger og føringer i overordnede planer for samordnet areal og transport. Kommunen er hovedeier av tettstedpakken, men alle parter betraktes som likeverdige.

Det bør ligge en grunnfinansiering i bunnen av samarbeidet. Denne bør være et spleiselag med nasjonale aktører, regionale aktører og kommunen (og omegnskommuner), og forankring lokalt. En slik grunnfinansiering finnes ikke fra statlig hold, e.l. per i dag, så kommunen og de andre aktørene må bevilge penger fra sine budsjett. Det trenger ikke være store summer, men kan være viktig som en støtte til tettstedpakken. Videre kan det gi mulighet for pakken å gå inn i enkeltprosjekter og tiltak med noe egenfinansiering som igjen kan gjøre det lettere å få til spleiselag o.l.